

Råd och tips till läsaren

Torbjörn Ardebrant och Lars Granath

Denna bok – *Hamnguiden 10* – är en helt nyproducerad hamnguide som omfattar kuststräckan mellan Örnsköldsvik och Arholma. Boken är framtagen i ett samarbete mellan Skagerrak förlag, Hydrographica och Svenska Båtunionens båtförbund längs kuststräckan, med bistånd från kommunerna i området. Hydrographica har producerat Hamnguidekartor och texter. Hamnguidekartorna bygger på den teknik som Hydrographica utvecklat för sina storskaliga specialsjökort som blivit så uppskattade och epokgörande. Det finns ingen hamn i boken som inte besökts, mätts upp och bedömts av någon av Hydrographicas sjöfarande kartografer, och det stora flertalet av hamnarna som presenteras är sjömätta under 2021 och 2022.

Från Höga kusten till Öregrundskärgård

Hamnguiden 10 omfattar en lång och omväxlande kuststräcka som börjar vid Höga kusten med dess höga öar och vackra skärgård. Därefter följer den farbara delen av Ångermanälvens utlopp i Bottenviken. Guiden fortsätter vidare söderut med skärgårdarna runt Härnösand och Sundsvall. Söder om Sundsvall följer den flacka, moränrika och natursköna delen av Bottenhavskusten ned till Öregrund. Öregrundskärgård breder därefter ut sig med öricket utanför Gräsö och övärlden söder därom ned till Väddö. Söder om Grisslehamn väntar en färd genom Väddö kanal eller på Ålands hav utanför Väddö innan man kommer in i Stockholms skärgård.

Alla områden har sina unika egenskaper, sin historia och sin charm. Och här finns någonting som passar varje båtfarare med stor som liten båt. Längs denna sträcka är det sällan trångt och en gästvänlig stämning råder i hamnarna.

I de kommande avsnitten i boken behandlas varje område för sig. Där presenteras specifika råd och tips om lämpliga ruttor och annat matnyttigt som är bra att veta när man ska planera en färd i respektive område.

Den klassiska långturen är att ta sig från Stockholms skärgård längs Bottenhavskusten och tillbaka, en sträcka på ca 350 sjömil enkel väg. De bästa förutsättningarna för en lyckad långfärd får den som stoppar in några extra dagar i resplanen, så att man utan stress kan ta dagen som den kommer med en extra dag iland vid dåligt väder, eller en dag på upptäcktsfärd för att se och uppleva något av den fantastiska natur och mångfacetterade historia som denna kuststräcka har att erbjuda.

Det händer mycket i gästhamnarna

Det är viktigt att påpeka, att även om bokens uppgifter sammanfattas in och var korrekta sommaren 2022, finns ingen garanti för att de också är helt giltiga år 2023 och senare. I naturhamnarna, som ofta ligger i naturreservat händer det kanske inte så mycket. Grunden ligger där de ligger och en strand som var bra att förtöja vid igår är det säkert i morgon också.

Gästhamnarna är däremot en sak för sig. De kan ägas och drivas av privata aktörer, de kan köpas och säljas och bli föremål för allehanda visioner som ibland uppfylls, ibland inte. Att beskriva gästhamnar är alltid en jakt på rörligt mål. Så också i denna bok, och speciellt just nu.

Kommuner och EU satsar gärna pengar på utveckling för att locka båtturen. Detta gäller även längs Bottenhavskusten där många naturhamnarna fått bryggor att förtöja vid, samt enkla faciliteter som dass, vindskydd och eldplatser. Ytterligare ett antal gästhamnar har fått en nödvändig upprustning. Och projekten lär fortsätta till glädje för båtsporten. Kanske finner även en och annan deltagare i projekten också att myndighetsbyråkratin blev övermäktig och låter det bli vid det gamla.

Användare av boken ombeds därför ha överseende med att en eller annan utlovad egenskap hos en hamn inte hunnit eller kunnat realiseras. Gläds i stället åt att det här och var kan ha dykt upp en förbättring som boken (det vill säga författaren) varit okunnig om.

Vi har medvetet utslutit information om prisnivån för övernattnings i olika gästhamnar. På de olika gästhamnarnas hemsidor brukar det oftast gå att hitta aktuella uppgifter.

Klubbhamnar

I det område som omfattas av *Hamnguiden 10* finns ett antal båtklubbar och segelsällskaps uthamnar beskrivna. Med åren har det utvecklats en sed i området att klubbarna välkomnar besökande båtar. I dessa hamnar möts man i allmänhet av en välkomnande och familjär atmosfär och man samlas ofta kring grillplatsen i hamnen på kvällen. I några av klubbhamnarna finns vedeldad bastu, som oftast går att få låna, i varje fall om någon medlem är på plats och kan stå fadder för besökare. Klubbarnas medlemmar lägger ned stora ideella resurser på att hålla anläggningarna i gott skick. Visa uppskattning genom att följa seden och ge ett bidrag till underhållet innan hamnen lämnas.

Drivmedel

Det är i allmänhet långt mellan båtäckarna längs Bottenhavskusten och alla har inte samtliga bränslealternativ, vilket kan ställa till förtret. Det gäller alltså att löpande planera för sitt bränslebehov så att man klarar de ibland långa sträckorna mellan båtäckarna. För att underlätta har vi i bokens översiktskarta samt i Hamnguidekartorna lagt in markeringar var det finns båtäck och med en egen symbol om det bara finns diesel. I hamnbeskrivningarna finns ytterligare information om båtäckarna. De flesta båtäck i området är automatstationer där kreditkort är det enda som fungerar som betalningsmedel. Blir det kris kanske man blir hänvisad till att tanka med dunk från landmackar. Den som då inte har en kärra får långa och trötta armar.

Tanktömning

Något som många tvingats upptäcka på egen hand är hur chansartat det är med tömning av septiktanken. Sedan man införde förbud mot tömning av septiktank i det fria vattnet, har det satsats på tömningsstationer på många ställen, och statliga och kommunala bidrag har betalats ut för att få ett fungerande system med tillräckligt många och spridda stationer. Det är bara den lilla haken att dessa stationer är så otillförlitliga. Var därför inte alltför säker på att den utlovade stationen verkligen fungerar. I hamnbeskrivningarna finns information om det finns en septiktanktömning och Hamnguidekartorna visar var de ligger. Transportstyrelsen har en bra hemsida – www.hamnkartan.azurewebsites.net – med kartor över befintliga stationer. För de som har en portabel toatank ombord har vi noterat i texten om det finns en utslagsvask i hamnen. Det visar sig att dessa oftast finns i hamnar med ställplatser för husbil.

Sjökort över området

Det är inte särskilt länge sedan ett sjökort var ett sjökort, punkt slut. Gult på land, blått på grunt vatten. Gjort och sålt av Sjöfartsverket. För 20 år sedan vändes allt på ända. Digitala versioner av Sjöfartsverkets sjökort började framställas av internationella producenter. De såg sällan likadana ut som papperssjökorten. Och här hemma dök lilla Hydrographica upp, specialisten på sjökort över grunda och krångliga vatten. Fortfarande är Sjöfartsverket och Hydrographica de enda svenska sjökortsproducenterna. Vi kompletterar varandra, och våra respektive produkter finns i alla möjliga analoga och digitala versioner. Bäst att reda ut hur det ser ut för närvarande, år 2023.

Sjöfartsverket har i sin senaste upplaga av de traditionella tryckta båtsportkorterna en indelning av *Hamnguiden 10:s* område med tre båtsportkort: Bottenhavet Norra, Bottenhavet Södra och Stockholm Norra. Det gäller alltså att välja det eller de kort som täcker det område man tänker gå genom. Stäm av mot Sjöfartsverkets täckningsområden på dess hemsida. Det går även med viss svårighet att få tag i Sjöfartsverkets klassiska sjökort på papper över Bottenhavskusten, 530- och 520-serien och sjökort 611 för den allra nordligaste delen av Stockholms skärgård, men de flesta väljer de smidigare spiralbundna Båtsportkorterna i A3-format.

Det ska sägas att Sjöfartsverkets sjökort, med undantag för farlederna, är baserade på mycket gamla mätningar i hela *Hamnguiden 10:s* område. Nyutgivna sjökort från Sjöfartsverket har i samband med anpassning till den nya referensnivån för vattenstånd RH2000 försämrats för båtsporten, genom att många områden med 6-meterskurva ersatts med 3-meterskurva i generaliseringens iver. Bakgrunden är att de äldre mätningarna inom de grundare delarna av Bottenhavskusten diskvalificerats utan att nya mätningar företagits. Tidigare farbara områden har därmed blivit ofarbara, utom för de som har lokalkännedom. Har man tillgång till äldre sjökort över

området är det en god idé att behålla dem ombord. När man tar sig fram med båt utanför farlederna i skärgårdsområdena gör man klokt i att navigera med en extra säkerhetsmarginal, speciellt om man navigerar med plotter/navigator.

Hydrographicas Hamnguidekartor i denna bok är däremot huvudsakligen baserade på nya sjömätningar under 2021 och 2022 och de är anpassade till den nya referensnivån för djup, RH2000.

Hydrographica gjorde tidigare sina specialsjökort som lösa blad, A2-format, och vanligtvis i skala 1:10 000, men numera ges sjökorten ut sammanställda i A3-block. Dessa omfattar utvalda områden, vanligtvis grunda skärgårdar som Stockholms skärgårds yttre delar, eller Gästrikedkusten där båtsporten uppskattar och har glädje av noggrannare sjökort.

I *Hamnguiden 10:s* faktarutor hänvisas till vilket kort som en hamn ligger inom, till exempel SjöV BS s. 18.

Se förkortningarna i nedanstående tabell.

Sjökorts-utgivare	Typ	Sjökort	Förkortning i Hamnguiden
Sjöfartsverket	Båtsportkort A3	Bottenhavet Norra	SjöV BN
		Bottenhavet Södra	SjöV BS
		Stockholm Norra	SjöV N
Hydrographica	Specialsjökort A3	Specialsjökort över Gästrikedkusten	HG533/534

Det ska också nämnas att både Sjöfartsverkets data och Hydrographicas data numera är integrerade i merparten av alla digitala sjökortssystem. Många av dem har också integrerat Hydrographicas Hamnguidekartor, men det är viktigt att veta att varje producent av digitala sjökort väljer sitt eget sätt att presentera data. Det behöver inte vara dåligt, men en digital sjökortsversion på fritidsbåtnivå är aldrig ett original. Endast den tryckta, analoga versionen innehåller garanterat all originaldata. Digitala versioner kan innehålla ett urval av data, och sjökortsprogram och navigationsappar har ofta olika presentationsmodeller för vad som ska visas vid en viss in- eller utzoomningsnivå.

Idag använder de flesta digitala navigationshjälpmedel ombord och inför en färd längs Bottenhavskusten är det en god idé att säkerställa att man har den senaste versionen av digitala sjökort över området i sin enhet. De låglänta delarna av kuststräckan är ofta svårnavigerade och digitala navigationshjälpmedel blir därför till stor hjälp.

Att navigera längs Bottenhavskusten

Med undantag för Höga kusten får man nog säga att denna kuststräcka bitvis är mer svårnavigerad än andra. Mellan Sundsvall och Öregrund har inlandsisen lämnat efter sig långgrunda områden med revlar av morän och stora stenblock slumpmässigt både över och under ytan. För att navigera säkert i dessa områden behöver man ha Hamnguidekartorna och aktuella sjökort till hands. Har man ett digitalt navigationshjälpmedel ombord så har man god nytta av detta för att hitta rätt ställe att gå in på när ö-raden flyter ihop. Alla Hamnguidekartor har även en inseglingpunkt som är en lämplig utgångspunkt för färden den sista biten in till hamnen. I det maritima avsnittet för varje hamn finns ytterligare tips på hur man navigerar fram till en hamn på ett säkert sätt. På många ställen har Ortsbefolkningen ordnat med enslinjer för att underlätta navigationen. Här och var finns även lokal utprickning som underlättar vid inseglingen till hamnarna. Även dessa navigationshjälpmedel är införda i Hamnguidekartorna till hjälp för navigatören.

Hamnguides – älskade och hatade

Så länge människan har färdats till sjöss har sjöfolk försökt att hjälpa varandra med tips om färdvägar och hamnar, medan det marina försvaret gnisslat tänder över att fiender fått det lättare. Först fick den yrkesmässiga sjöfarten lotsar och hamn-

kartor, sedan fick fritidsbåtar via allehanda böcker förslag till trygga natthamnar i farvatten som kanske var okända för seglare på strövtåg.

Det luriga med hamnguides är att många sjöfarare älskar tanken på den "egna" lugna viken, helst en skyddad lagun som ingen annan känner till. Då blir det ju inte så skojigt om någon pekar ut för alla var sådana fina vikar finns... Men ni som hatar alla avslöjande hamnguides, hav tröst! Denna bok innehåller 144 tips på natur- och klubbhamnar och 62 beskrivningar av allmänna gästhamnar. Men det finns många fler vikar som ger lä och bra nattlogi om man vill vara för sig själv. Och vi törs påstå att det oftast är få båtar i området, med några få undantag i högsäsong.

Det finns å andra sidan många som uppskattar möjligheten att hitta en trygg och säker hamn där man finner gemenskap och kan umgås med likasinnade, och sova gott i förvisning om att ligga tryggt i utlovade vindar. Ensam är inte alltid stark, och i en välkänd naturhamn finns oftast en hjälpsam hand intill. Det är för er som boken kommit till, ni som tycker att det är skönt att i förväg veta så mycket som möjligt om hamnen – hur man bäst seglar in, var grunden finns och var man får bästa skydd, och vilka strandavsnitt som lämpar sig bäst för olika båtstorlekar.

Längs den natursköna Bottenhavskusten

Torbjörn Ardebrant

Höga kusten

Örnsköldsvik–Högakustenbron

Höga kusten är ett så unikt område att det hamnat på UNESCOs världsarvslista. Området är mycket kuperat och det enda i sitt slag i Östersjöregionen. Här ligger också Sveriges högsta ö, Mjältön med sina 236 meters höjd. I området är landhöjningen den största i Sverige, vilket gjort att hamnar kommit och gått genom seklerna. Områdets intressanta geologi gör sig påmind vart man än kommer. Här blandas klapperstensstränder och förkastningssprickor med spännande formationer av skiffer och diabas. Höga kusten är också känd för sina vackra fiskelägen och i många finns små vackra kapell som är värda att besöka.

Örnsköldsvik–Trysunda (hamn 1–9, översiktskarta 1)

Örnsköldsvik blir ofta vändpunkten för båtar som tagit sig norrut från Stockholms skärgård. Här finns förutom bra service god tillgång till kommunikationer av alla de slag. Men man längtar snart ut i skärgården och första stoppet kanske kan bli i det spektakulära fiskeläget Skeppsmalen, eller i Skagshamn som har en mindre surströmmingsfabrik på kajen. De flesta går dock söderut till hamnen i fiskeläget Trysunda.

Omgivningarna på Trysunda är vackra och en titt in i kapellet och en tur runt på ön är att rekommendera.

Trysunda–Norrfällsviken (hamn 10–28, översiktskarta 1)

Många vill besöka Skuleskogens nationalpark, och det går fint även med båt. Nationalparken kan nås från hamnarna Näske, Skulebergets Camping och Docksta eller så kan man svajankra i Kälaviken mitt i nationalparken och ta jollen iland. I området finns också flera trevliga naturhamnar med bryggor att lägga till vid. Förutom den populära Baggviken på Mjältön ligger Högholmen fint lite längre norrut. Många besöker också någon av hamnarna i Ulvösundet vid besök på Höga kusten. När man kommer ned till Norrfällsviken är man mitt i Höga kusten-området. Här finns en bra hamn och ett besök i det intilliggande naturreservatet och de vidsträckta klapperstensfälten på Ytternäsan kan rekommenderas.

Norrfällsviken–Högakustenbron (hamn 29–44, översiktskarta 1–2)

Vid Norrfällsviken blir kusten öppnare och mer exponerad för vind och sjö, vilket kräver kontroll av vädret innan man ger

sig ut med mindre båtar. Många går till hamnen i fiskeläget Bönhamn men det finns lugnare alternativ på båda sidor om udden Rävsnön. Efter Bönhamn väntar en lång öppen sträcka med öppet vatten mot sydväst. Den som vill göra en avstickare kan ta sig in i Gaviksfjärden och upp till den av många uppskattade hamnen i Häggvik eller någon av de andra hamnarna i den norra delen av Gaviksfjärden. Storön ligger öppet och är svårin- taglig men det finns en hamn på sydvästsidan som fungerar vid lugnt väder. Kan man inte komma iland är det värt att passera nära och beskåda klippformationerna som finns på ön. När man kommit in bland öarna på västsidan av Storön är man inomskärs igen och det är inte långt kvar bort till Högakustenbron, men det finns några fina ställen att besöka innan man kommer dit. När Våls udde passerats kan man vika av norrut till Lövvik som är en populär gästhamn. Den som kommer under Lövviksbron och ger sig in till Norafjärden kommer att upptäcka två fina hamnar med naturhamnskaraktär, dels naturhamnen Jungfruskäret som har fina klippor att förtöja vid, dels Fjärbotten som har en udde med gammal fåbodsbebyggelse, ett besöksmål som är ganska speciellt att närma sig från sjön.

Ångermanälven

Högakustenbron–Sandslån (hamn 45–49, översiktskarta 2)

Att göra en avstickare från kusten och upp genom Ådalen på Ångermanälven kan bli ett lyckat minne. Ångermanälven hör till en av Sveriges vattenrikaste älvar med medelflöde på cirka 500 m³/s. Och det har människan utnyttjat, inte minst genom den industriella utveckling som tog fart inom skogsnäringen i mitten på 1800-talet. Då blev älvens utlopp genom Ådalen till havet strategiskt genom att timmer kunde flottas på älven samt bearbetas i pappersbruk och sågverk i Ådalen. Papper och sågade trävaror lastades sedan på fartyg för export ut i vida världen. Att passera under hängbron Högakustenbron med sitt brospann på 1800 meter och 180 meter höga bropelare (pyloner) är en mäktig känsla. Älven flyter lugnt och någon ström gör sig inte påmind annat än i sunden om det är tryck i älven. Det finns sex hamnar beskrivna i Ångermanälven varav den första, Hornö brygga, ligger precis på västsidan bron. Friskar det i från sydväst kan hamnen i Västby vara ett lugnare alternativ. Vill man inte ta sig ända upp till Sandslån kan man stanna till vid Klockstrand eller någon av hamnarna i Kramfors. Sandslån ytterligare några sjömil norröver är annars absolut värt ett besök. Här finns förutom en trevlig hamn bland annat ett sevärt museum om timmerflottning, ett whiskydestilleri, och ett bevarat sågverkssamhälle i närheten. Låt inte sjökortets djup på 1,8 meter in till Sandslån avskräcka, djupet håller 2,7 meter i djupfåran. Se Hamnbeskrivningen för Sandslån.

Högakustenbron–Härnösand–Åstön (hamn 50–61, översiktskarta 2)

Från Högakustenbron fortsätter man farleden inomskärs ned mot Lusten där Härnösands Segelsällskap har en uppskattad klubbhamn med bra faciliteter. Fortsätter man vidare har man inte långt kvar till någon av gästhamnarna i Härnösand. Många stannar till här för att fylla på förråden inför den fortsatta färden och njuta av stadspulsen ett tag. För lite mindre båtar blir vägen genom västra kanalen den naturliga farleden söderut eftersom

man kan fortsätta inomskärs ytterligare 6 sjömil. Även om sjökortet inte ser inbjudande ut djupmässigt kan även segelbåtar passera genom kanalen, som är ramad till 2,8 meters djup. Läs mer om detta, broöppningar med mera i hamnsidorna för Härnösand.

När man kommit ned till Härnösands sydspets blir kusten åter öppnare och man har en sträcka på 8 sjömil innan motorbåtar kan smyga in i inomskärsleden genom Tynderökanalen. Segelbåtar hindras av en fast bro denna väg och måste runda Åstön. På Åstöns sydvästra sida ligger Sörakersviken som har en uppskattad hamn.

Åstön–Sundsvall–Brämön (hamn 62–73, översiktskarta 2–3)

Vill man göra ett stopp i Sundsvallsbukten finns två fina hamnar på Alnösens sydsida, Spikarna och Vindhem, där den senare har bättre service. Om man väljer farleden norr om Alnön kan ett stopp i Wivstavarvs fina hamn, öster om Timrå, vara ett tips. I anslutning till hamnen ligger det välbevarade varvssamhället med arbetarlängor. Tar man sig ända in till Sundsvall möts man av en fin gästhamn som ligger mitt i staden med närhet till kommunikationer, handel, restauranger och annat som hör storstaden till.

Brämön–Gävle

Söder om Sundsvallsbukten blir kusten flackare och morän med stora stenblock gör sig allt oftare påminna både ovan och under vattenytan. Den långgrundna kusten med få öar för med sig att man måste ta sig fram på öppna havet mellan hamnarna vilket gör att man behöver ha lite extra koll på vädret, speciellt om man har en mindre båt. Men låt inte detta avskräcka. Längs Jungfrukusten, som är Hälsinglands och Gästriklands kust, finns många charmiga fiskelägen, vackra naturhamnar, trevliga gästhamnar, och de besökande båtarna är oftast få.

Brämön–Hudiksvall (hamn 74–90, översiktskarta 3–4)

Efter passagen över Sundsvallsbukten ligger det fina fiskeläget Skatan 6 sjömil söder om Lörudden. Att ta sig den snirkliga farleden in hit brukar vara värt mödan. Det är trivsamt i hamnen som omgärdas av hamnens sjöbodsbebyggelse. Man kan också fortsätta lite längre söderut och gå in till någon av hamnarna i Galtström. Sedan passerar man längs kusten vidare söderut mot ön Gran och därefter kan man gå in till Mellanfjärden eller Stocka som båda har trevliga gästhamnar och fina omgivningar.

Sedan väntar en sträcka på 11 sjömil ned till Hornslandet som måste rundas för att gå in mot Hudiksvall. På sydspetsen av Hornslandet passerar Hölicks lilla fiskehamn och några fina naturhamnar finns runt Tunaholmen innan man kommer fram till Hudiksvall. I Hudiksvall finns två gästhamnar varav den inre ligger mer centralt i förhållande till butiker, transporter och annan service.

Hudiksvall–Söderhamn (hamn 91–112, översiktskarta 4)

Efter Hudiksvall når man snart fram till raden av öar med Innerstön i väster och Agön längst i öster. I detta område

finns ett flertal natur- och klubbhamnar som är värda ett besök, exempelvis Hudiksvalls Sjösportsällskaps hamn på Ravelgrund eller Kråkskärs hamn med sitt lilla fiskeläge. Längs Bottenhavskusten finns många anrika bruksmiljöer och så även här. Att gå in till Långvinds hamn och ta en promenad upp till bruksmiljön brukar uppskattas av den historiskt intresserade. Vill man inte gå ut på havet kan man smita in i farleden vid Vitgrund och gå vidare söderut på insidan av Klacksörarna. Därefter fortsätter farleden innanför skären utanför Stålnäset. Denna farled är vacker och ett bra sätt att få lite sjölä bakom öarna. Är vädret lugnt kan man gå den yttre vägen och göra ett besök i det spektakulära fiskeläget Prästgrundet, eller också fortsätter man söderut till Hällgrund innan man girar in i farleden mot Söderhamn. Inne i Söderhamn finns det mesta av service, bra kommunikationer med mera.

Söderhamn–Gåshällans fyr

(hamn 113–135, översiktskarta 4–5)

Från Söderhamn fortsätter många ut på havet med sikte på Öregrundsgrepen, men vi kan tipsa om att fortsätta längs kusten söderut. Här finns många fina hamnar att besöka och *Hamnguiden 10* ger tips om hur man når till dessa. I den lilla skärgården utanför Söderhamn har kommunen satsat och gjort iordning bryggor i flera naturhamnar som till exempel på Branhäll och Lilljungfrun. Och sydost om Lilljungfrun ligger Rönnskär, ett gammalt fiskeläge samt lots- och fyrplats, som är värd ett besök. Det finns också en inomskärsled för den som ska fortsätta söderut från Söderhamn. Sjökortet säger inte mycket om djupet i farleden innanför Enskärsoren mellan Gransten och Midsommar men det är djupt nog för de flesta fritidsbåtar och farleden håller åtminstone 2,3 meter om man håller sig till farledens enslinjer. När man kommit igenom farleden vid Midsommar finns två fina hamnar med sandstränder på Enskärsoren respektive Enskär. Vill man inte ta sig in till Ljusne så är det bara att ta kurs i sydlig riktning mot Störjungfrun som ligger fritt en bit utanför kusten. Om vädret tillåter är ett besök i Fyrhamnen på nordostsidan av ön värt att lägga tid på. Omgivningarna med klapperstensfälten och fyrplatsen med fyrtornet från 1830 är sevärda.

Vill man inte fortsätta vidare söderut på havet så går man in i inomskärsleden utanför Axmar. Runt Kusökalv finns flera fina naturhamnar att besöka och söks en gästhamn kan man gå in till Axmar brygga där man kan äta gott på restaurangen alldeles vid kajen. Bruksmiljön kring Axmar bruk på gångavstånd från hamnen är väl värd ett besök. Ytterligare en bra naturhamn finns vid Fågelhararna på sydsidan av Sundsmars redd. Därefter måste de flesta gå ut på havet vid Gåshällan igen, men mindre och grundgående båtar kan ta genvägen innanför Gåsholmen. Denna farled är beskriven i Hamnguidekartan för Gåsholma. Sydväst om fyren Gåshällan ligger en fin naturhamn på Synskär som också har en historia som lotsplats. Delar av den gamla lotsbebyggelsen finns kvar och en stig leder runt hela ön.

Gåshällans fyr–Gävle (hamn 136–158, översiktskarta 5)

Från Gåshällans fyr och söderut blir det åter öppnare och för den som söker en gästhamn med bra service finns Norrsundet

att gå in till. Ytterligare söderut mellan Lindön och Iggön ligger naturhamnen Långharen som är trevlig och har ett vackert läge. På sydsidan av Iggön kan man göra strandhugg i någon av de populära naturhamnarna på Gållsgrund, Hålon eller Enmaren. Farleden passerar öster om fyren Trödjehällan vid Eskön och sedan dyker Norrskär och Vitgrund upp lite öster om farleden. Båda öarna är natursköna men ligger öppet och kräver lugnt väder för ett besök. Ute i Gävlebukten ligger två pärlor till. Har man chansen att besöka fyrplatsen på Eggegrund eller fiskeläget på Lövggrund brukar man inte ångra sig. Hägrar ett besök i Gävle följs farleden i sydvästlig riktning in mot staden. Vill man stanna till innan man når fram till gästhamnen i Gävle välkomnar flera klubbar gästande båtar vid sina bryggor på Granskär och Kullerharen, två öar som växt ihop. Tvärs över farleden i Engesberg finns ytterligare en hamnmöjlighet i Gefle Segel Sällskaps hamn. Gästhamnen i Gävle ligger centralt en liten bit upp i Gavleån med närhet till service.

Gävle–Öregrund (hamn 159–173, översiktskarta 5–6)

På sydsidan av Gävlebukten viker kusten av österut längs norra Upplandskusten och är fortsatt långgrund med få möjligheter att få sjö- och väderlä för havet. Det finns dock ett antal pärlor att besöka även på denna sträcka. Efter att man lämnat Gävle kan man fortsätta österut i farleden mellan Orarna och Limön. Många stannar till i den familjevänliga hamnen i Furuвик med Furuviksparken. För att komma vidare österut måste man ut på havet och runda pricken på Flatbotten innan man kan vika av mot sydost. Vid Gårdskär nordväst om Lövestabukten har Skutskärs Båtklubb en naturskön uthamn med en brygga att lägga till vid. Fortsätter man vidare in i Lövestabukten finns hamnar både vid Fagerviken, som helt saknar service, och Sikhjälma. Annars väntar nästa utmaning, passagen av Björn. Här finns en genväg genom Fågelsundet som ger sjölä om det är blåsväder. Farleden genom Fågelsundet håller dock bara 1,5 meters djup på det grundaste stället. Man kan också gå farleden lite norrut som går in söder om Björn. Om det är lämpligt väder kan man svajankra i sundet och ta jollen i land för att titta på fyrplatsen. Efter Björn viker kusten av mot sydost i riktning mot Forsmark. Längs denna sträcka kan man söka hamn i svajhamnen vid Rödhäll eller gästhamnen i Ängskär. Många lämnar dock den inte helt lättnavigerade västsidan av Öregrundsgrepen, går över mot Gräsölandet och följer farleden söderut. Om vädret tillåter och man har tid och intresse kan man passa på att göra ett besök på Örskär som har en sevärd fyrplats och vacker natur, annars girar man söderut i farleden vid Engelska grundet och tar sikte på Öregrund. Gästhamnen i Öregrund blir en anhalt för de flesta vare sig man är på väg söder- eller norrut. Har man gjort en lång segling över Gävlebukten blir det ett naturligt stopp här. Och båtar som är på väg norrut fastnar ibland några dagar här om nordanvinden är alltför vresig och sjön bygger på ute på Öregrundsgrepen.

Öregrunds skärgård

(hamn 174–207, översiktskarta 7)

Öregrunds skärgård sträcker sig från Öregrund ned till Grisslehamn och omfattar även området utanför Gräsö. Från

Öregrund och söderut kan man gå inomskärs hela vägen ned till Stockholms skärgård som breder ut sig söder om Väddö kanal. Men man behöver inte hasta, Öregrunds skärgård har många uppskattade naturhamnar och även några trevliga gästhamnar som i Östhammar och Grisslehamn att besöka. I området utanför Gräsö presenteras inga hamnar i boken, trots att detta fantastiska område har mycket att ge, men tyvärr har Försvarsmakten förhindrat Hydrographica att sjömäta hamnar i detta område. Med hjälp av *Hamnguiden 10* kan man dock hitta många fina naturhamnar i området väster om och söder om Gräsö. Här finns utskärshamnarna runt Bodskär, med alla sina småskär inne mellan öarna, och Gåssten med en underbar utsikt mot Svartklubben. Lite mer inomskärs kan man söka sig till hamnarna vid fyren Tolvöesgrundet eller till Slätön-Yxeln, där man hittar någonstans att ligga i alla väder.

Norr om Singö väljs den yttre eller inre vägen på den fortsatta färden söderut. Åtminstone större segelbåtar är hänvisade till att gå den yttre vägen. I det yttre stråket giras söderut efter passagen av Svartklubben och därefter kan ett stopp göras i fiskehamnen i Grisslehamn eller så fortsätter man på Ålandshav utanför Väddö ned till Simpnäsklubb. Här finns det två naturhamnar, i Bofjärden och Arsläjan, innan man når fram till hamnarna runt Arholma och är inne i Stockholms skärgård. För att nå Väddö kanal söderut följs farleden söderöver på västsidan av Singö och Fogdö. Sedan väntar gästhamnarna i Grisslehamn att stanna till i. Från Grisslehamn är det 11 sjömil ned till Ålmsta som också har en gästhamn. Därefter börjar den egentliga kanaldelen som har ett begränsat djupgående på 1,8 meter och en segelfri höjd på 17 meter. Se hamnsidan för Väddö kanal för kanalfakta och tips på besöksmål längs kanalen.

Fint sätt i hamnen...

Lars Granath

Sjöfolk har i alla tider dragits med en stämpel att vara ett konservativt släkte. Det är nog en bra överlevnadsstrategi. Att hålla sig till det som bevisligen fungerar och att inte klåfingrigt hålla på och "laga" sådant som inte är trasigt. Och att med sund skepsis ta till sig andras erfarenheter om beprövade leder och skyddade hamnar. Bland sjöfolket fanns en sammanhållning världen över. Börjar den sammanhållningen möjligen luckras upp idag när tekniska hjälpmedel gör att alla kan klara sig själva utan hjälp av andra? Då riskerar vi att förlora en viktig del av båtlivet: gemenskapen. Det finns mängder av exempel på hur livslång vänskap har uppstått ur en vänligt hjälpande hand vid en tilläggning i en naturhamn, eller bara en vink om att "här kan du ligga, jag tar tampen"!

Visst finns det många som med båtens hjälp söker ensamheten och friheten, det är en enastående upplevelse att hitta en avsides belägen skyddad vik där man i enskildhet får njuta av frid och ro. Respektera dem som söker lugn och avskildhet! Besvikelsen kan bli stor när någon annan målmedvetet närmar sig med uthängda fendrar. Det är en svår balansgång att söka hamn tätt inpå en redan förtöjd båt i ett enskilt läge. I de allra flesta fall finns det andra lägen där man kan förtöja i närheten, och båda besättningarna kan bli tillfreds med respektavståndet. Och grogrunden för vänskap uppstår.

En helt annan sak är att utnyttja de välkända naturhamnarna som redovisas i boken. Dit ska man kanske inte söka sig om man hör till de ensamvargar som till varje pris vill vara ifred.

I de stora naturhamnarna finns i stället förutsättningarna för gemenskap och samarbete. Här ska man kunna få tryggheten i att veta att man omges av hjälpsamma händer och vänliga ögon. Så länge man inte förverkar denna rätt genom att bryta mot naturhamnens oskrivna lagar... Vill man snabbt bli hamnens hatobjekt är det bara att dra på favoritmusiken på högsta volym, slå igång motorn på hög tomgång för att ladda batteribanken, motorn kan få gå sedan man sjösatt vattenskotern eller ribben för att visa hur fort och fint man kan manövrera mellan andras ankartampar. Fyllefest är ett annat effektivt sätt att få andra att sorgset lämna hamnen...

Dessutom handlar det väl mycket om att hamnplatsen alltid är ett lån. Någon annan kommer snart dit, kanske redan till kvällen. Man skulle själv vid ankomsten bli väldigt nedstämd och besviken av att hitta sopor, tömda grillar och toapapper i buskarna. I vår tid har det uppstått många -ismer, i det här fallet är nog "nånannanismen" det största hotet, en rörelse vars ideologi går ut på att det alltid finns någon annan som tar rätt på det jag själv inte har lust att återställa.

Nej, slå ett slag för konservatismen! Det finns en natur- och gästhamnskultur som är värd att bevara. Ta emot inkommande båtar som om det vore de egna eller barnens bästa vänner som var på ingående, de kan mycket väl visa sig bli sådana. Visa bra plats, ta emot tamparna och hjälp till vid förtöjningen. Nog vore det väl en bra början på kvällen i en naturhamn att själv få bli bemött på det sättet!

Författare och kartografer

Torbjörn Ardebrant har ett förflutet i IT-branschen och är seglare sedan barnsben. Numera arbetar han tillsammans med Ann med att ta fram hamnguides och specialsjökort för Sveriges kuster och insjöar. I *Hamnguiden 10* har Torbjörn arbetat med den övergripande planeringen av hamnkartsframställningen inom Hydrographica, teknisk produktion av kartorna samt sjömätning av alla hamnar mellan Örnsköldsvik och Galtström.



Torunn Jansson är biolog specialiserad inom kartografi och flygbildstolkning. Torunn har tidigare arbetat med vegetationskartering innan hon började med sjökortsproduktion åt Hydrographica. Stockholms norra ytter-skärgård är Torunns hemmavatten där hon är tredje generationens sommarboende. I *Hamnguiden 10* har Torunn karterat och sjömått hamnarna från Örskar ned till Älmsta.



Ann Ardebrant är kartograf och specialist inom geografiska informationssystem (GIS) och trivs som bäst på sjön tillsammans med Torbjörn i den egna segelbåten. Ann har ritat alla kartorna längs Höga kusten, översiktskartorna samt varit med under delar av sjömätningen under framställningen av *Hamnguiden 10*. Totalt har Ann ritat över 1000 av Hamnguidekartorna i *Hamnguiden 5, 6, 7, 8, 9* och *10*.



Johan Nordström är kartograf och har sedan tonåren tillbringat mycket tid på sjön men insåg först efter 30 år inom stålindustrin att båtlivet inte bara är ett stort fritidsintresse utan även en trevlig arbetsmiljö. I den här boken har Johan ritat och sjömått hamnar i två områden, från Norrfjärden till Trollharen och från Eggegrund till Ängskär.



Kenneth Skoogh är gymnasielärare i svenska och franska på halvtid med ett brinnande intresse för båtliv. Han lärde känna Torbjörn Ardebrant via styrelsearbete i Karlstads Segelsällskap och fick hans förfrågan om att korrekturläsa *Hamnguiden 9*. Därefter har det arbetet, tillsammans med vissa översättningsinslag, fortsatt med *Hamnguiden 6* och *5*. I *Hamnguiden 10* har Kenneth dessutom skrivit texterna under rubriken Generellt till alla hamnarna.



Jesper Sannel är kartograf och VD för Hydrographica AB. Jesper har tillbringat somrarna i Stockholms skärgård sedan barnsben och har nu skärgården som sitt arbetsområde. Sedan 2000 har Jesper medverkat i all produktion inom Hydrographica och arbetat längs de flesta av Sveriges kuststräckor. I denna bok svarar Jesper för hamnarna mellan Kusökalv och Bönan.

